

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний Авіаційний Університет

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДИПЛОМНА РОБОТА

Випусника освітнього ступеня «Бакалавр»

спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: Правові засади регулювання авторських і суміжних прав у ЄС

Виконала: Сальватор Дар'я Михайлівна

Науковий керівник: к.ю.н., доцент

Єпіфанова Юлія Сергіївна

Нормоконтролер: Головатенко Марина Юріївна

Київ 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: Європейський досвід.....	6
1.1. Становлення та розвиток авторського права і суміжних прав у ЄС.....	6
1.2. Основні тенденції гармонізації авторського права ЄС.....	16
РОЗДІЛ 2. Правові засади регулювання авторських і суміжних прав у ЄС.....	20
2.1. Джерела авторського права і суміжних прав у ЄС.....	20
2.2. Основні сфери застосування технічних засобів захисту авторських прав та суміжних прав	30
2.3. Забезпечення технічної охорони об'єктів авторського права і суміжних прав у ЄС.....	38
РОЗДІЛ 3. Правова охорона авторського права і суміжних прав у ЄС.....	42
3.1. Діяльність Європейської комісії у сфері захисту авторських і суміжних прав у ЄС.....	42
3.2. Міжнародно-правові стандарти захисту авторського права і суміжних прав.....	50
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що охорона авторських і суміжних прав є одним із головних завдань не тільки окремо держав чи правозахисних інституцій, а й всієї міжнародної спільноти загалом. З моменту свого створення Європейський Союз формує механізми втілення в життя принципів, спрямованих на створення єдиного ринку, свободи діяльності та інших економічних галузей об'єднаної Європи. Формування права ЄС спрямоване на уніфікацію правового регулювання у різних сферах, у тому числі авторських і суміжних прав.

Визнання, повага та захист авторських прав розвиває індивідуальну творчу активність людини, а також забезпечує доступність творів для широких верств суспільства. Авторське право відноситься до однієї з форм творчості, які стосуються засобів масових комунікацій. Воно регулює майже всі методи та форми масових комунікацій - не лише друкованих, але також радіо- та телепередач, прокату фільмів тощо, і навіть комп'ютерних систем зберігання та застосування інформації.

У наш час потужного розвитку у сфері технологій та інформаційного суспільства, який базується на застосуванні об'єктів авторського права стали ключем для соціально-економічного і культурного зростання. Охорона авторських і суміжних прав та ефективна система захисту прав інтелектуальної власності формувалися самим Європейському союзу.

Також є актуальною тема охорони прав та інтересів авторів та інших суб'єктів авторського права та суміжних прав за допомогою технічних засобів захисту, у тому числі в мережі Інтернет, адже в умовах, коли розвиток техніки полегшує можливості будь-якої особи без значних витрат здійснювати порушення авторського права та суміжних прав, використання технічних засобів захисту, у свою чергу, може забезпечити їх більш

ефективну охорону, яка не потребує значних витрат, проста у використанні та має превентивний характер дії.

Велику увагу приділяли багато зарубіжних вчених вивченню різних сфер авторських і суміжних прав, такі як : Дж. Борнгамм, Д. Вейвер, Ф. Готцен, М. Ечауд, К. Карон, А. Кереве, Д. Ллевелін, А. Лукас, Г. Тріттон, Е. Ульмер, П. Хугенхольц та ін. Цю проблематику вивчали також вітчизняні науковці Г. О. Андрощук, В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко, Р. Є. Еннан. Втім, у вітчизняній юридичній науці відсутні комплексні правові вивчення процесів, пов'язаних з уніфікацією та гармонізацією права інтелектуальної власності в межах ЄС, а також охорони авторського права та суміжних прав.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є комплексний аналіз європейських стандартів щодо авторського права і суміжних прав, а також теоретичне висвітлення особливостей діяльності Європейської комісії у сфері захисту авторських і суміжних прав у ЄС.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити становлення та розвиток авторських та суміжних прав у ЄС;
- проаналізувати Всесвітню конвенцію про авторське право 1952 р. та Бернську конвенцію про охорону літературних та художніх творів 1886 р.;
- визначити, які види джерел авторських і суміжних прав є у ЄС;
- розкрити вплив авторського права і суміжних прав на інформаційний світ;
- охарактеризувати діяльність Європейської комісії у сфері захисту авторських і суміжних прав у ЄС;
- розкрити зміст міжнародно-правових стандартів захисту авторських і суміжних прав;
- визначити основні сфери застосування технічних засобів авторських і суміжних прав.

Об'єктом дослідження є правове регулювання у сфері авторських і суміжних прав. **Предметом дослідження** виступають авторські і суміжні права, їх зміст та юридична природа.

Методологічну основу роботи склали філософські, загальнонаукові та спеціальні методи, які у своєму органічному поєднанні допомогли досягти виконання поставлених завдань.

Світоглядно-методологічним підґрунтям дослідження послуговував діалектичний загальнонауковий метод, який застосовано до вивчення динаміки, характеристики та значення правових позицій Європейської комісії, до виявлення особливостей захисту авторських та суміжних прав.

Серед загальнонаукових методів важливу роль відіграв системний, за допомогою якого здійснювались, зокрема, аналіз Директив ЄС про авторські та суміжні права. Метод сходження від конкретного до абстрактного використано для виявлення базових об'єктів правової охорони авторського права і суміжних прав у ЄС.

Особливого значення у дослідженні набули спеціально-наукові методи, зокрема: метод тлумачення юридичних норм, використаний для дослідження змісту Всесвітньої конвенції про авторське право та Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів.

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, якими охоплюються сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 64 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: Європейський досвід

1.1. Становлення та розвиток авторського права і суміжних прав у ЄС

Не можна зробити сказати з достовірною точністю, коли з'явився термін «авторське право»: у середні віки, у період римського права, у 18 столітті чи ще ближче до теперішнього часу. Зачатки авторського права існували вже в античні часи і виражалися насамперед у боротьбі з літературним плагіатом. Однак ці спроби мали епізодичний характер і були властиві не всім, а окремим із давніх цивілізацій.

Стародавній Єгипет – це держава, яка по праву вважається батьківщиною книги, оскільки саме в Єгипті з'явилися перші літературні твори. Цікавою рисою давньоєгипетських авторів було бажання не пов'язувати власне творіння зі своїм ім'ям, а підписувати під ним ім'я Бога чи фараона, оскільки такий вчинок вважався безперечною гарантією безсмертя твору.

В Афінах літературна творчість, видавнича справа та книготоргівля досягли досить високого рівня. Саме у Стародавній Греції виникло поняття виданої книги, втім, далеке від сучасного розуміння.

Давньогрецьке слово «екдосис» (видавати) означало певний процес, у якому особисто автором чи переписувачами під його наглядом виготовлявся оригінал літературного твору, та був із нього переписувалися замовлені копії. Твори переписувалися усіма бажаними без відома та контролю автора, що вело до появи спотворених версій твору. Тому оригінали творів, насамперед тексти драматичних творів – комедій і трагедій – передавалися зберігання у громадські установи й служили свого роду зразками, дозволяли як звіряти виготовлені копії, а й оберігати автора від плагіату. Плагіат розглядався як провина, що ганьбить честь громадянина, і часто карався вигнанням із полісу.

Однозначним правом розквіту цивільного права вважається Рим у період Імперії. Відсутність спеціальної правової охорони в античному світі була зумовлена відсутністю технічних засобів, що дозволяли відтворювати їх у достатній кількості, необхідній для того, щоб твори стали повноцінним товаром, запропонованим публіці.

Тобто можна із впевненістю сказати, що художня творчість брала свій початок ще з часів античності. Проте історія авторського права, яка є носієм зачатків виникнення відносин, пов'язаних із створенням та використанням літературних та художніх творів, налічує близько треста років.

Говорячи про передісторію даного інституту, слідє насамперед звернутися до Античності та Середніх віків. Щодо тих епох ні про яку специфіку в регулюванні відносин у сфері літератури та мистецтва говорити не доводиться: питання інтелектуальної творчості належали до сфери загального права власності. Як зазначає Д. Ліпчик: «Створюючи літературний або художній твір, автор виступав власником створеного ним рукопису або скульптури, яку він міг продавати (відчужувати) як будь-яку іншу матеріальну цінність» [1]. У той самий час кожен міг опублікувати чи відтворити без згоди автора його твір. Копіювання книг, яке здійснювалося шляхом листування рукописів, що було тривалою і трудомісткою справою, розглядалося як найману працю. Ніякої винагороди з такого копіювання та наступного за ним розповсюдження екземплярів, автор не отримував.

Основними джерелами доходів художників та письменників служили викладацька діяльність та меценатство. Крім того, у Римі в класичну епоху, за словами І. А. Покровського, поема, написана на чужому письмовому матеріалі, або картина, намальована на чужій дошці, належали не поетові або художнику, а власнику писального матеріалу або дошки [2].

Що ж до немайнового аспекту художньої творчості, то й тут античне та середньовічне право не наділяло авторів жодними особистими правомочностями. Втім, як слушно зауважив Г. Ф. Шершеневич, і самі автори не володіли будь-яким ясним уявленням про авторське право.

Водночас у Марціалу зустрічаються і епіграми, які викривають плагіат, що вказує на те, що античним мислителям вже було знайоме поняття авторства.

Деякі артефакти вказують на те, що поняття авторство було знайоме і античним художникам. М. А. Федотов у передмові до підручника, створеного І. А. Близнюком та К. Б. Леонтьєвим зазначає, що: «У Державному Ермітажі є давньогрецька ваза, датована 500 р. до н. е. На ній написано: «Гесхіл зробив. Епіктет розписав» [3]. Наведений факт професор Федотов інтерпретує у тому плані, що у такий спосіб два стародавні майстри на тисячоліття вперед закріпили своє співавторство на витвір мистецтва. Більше того, вчений у своїх міркуваннях йде ще далі і стверджує, що зародки авторського права зустрічаються ще з глибокої давнини, оскільки людині творчій завжди було властиво захищати своє авторство на створений твір.

В цілому існує думка з приводу того, що вік авторського права обчислюється тисячоліттями і що право авторів з питань контролювання процесу відтворення власного твору існувало завжди, але з самого початку воно не було законодавчо оформлене.

У віці авторського права зазвичай аргументуються низка примітних фактів з античної історії. Так, в Стародавню Грецію в 330 р. до зв. е. був прийнятий закон, відповідно до якого оригінали творів трьох великих класиків (Есхіла, Софокла та Евріпіда) підлягали зберіганню в офіційному архіві і актори мали дотримуватися офіційного тексту.

Античності прав авторів, у тому числі особистих немайнових, є свого роду випадковостями, із зовнішнього боку лише нагадують режим авторсько-правової охорони. По-перше, показані випадки мали одиничний (довільний), а чи не масовий характер. По-друге, йдеться в них про охорону публічного, а не приватного інтересу та жодних суб'єктивних прав на свої твори автори не мали.

Середньовіччя, так само як і Античність, можуть бути проілюстровані деякими прикладами, які лише з зовнішнього боку нагадують визнання авторських прав. Зі спробою І. Гутенберга у середині XV ст. здійснення

друкарства рухливими літерами починають відбуватися докорінні зміни у регулюванні обороту художніх, передусім літературних, творів. Спочатку з'явилися привілеї, які були монопольним правом на провадження діяльності з виробництва та розповсюдження друкованої продукції. Такі привілеї видавцям і книготорговцям на певний термін надавав уряд за умови, що ті отримували згоду на цензуру, що служила інструментом політичного контролю над поширенням небезпечних навчань, а також для обліку творів, що публікуються.

Найдавніші згадки про привілеї відносяться до періоду Венеціанської республіки. У 1469 р. Сенат Венеції надав німецькому друкарю Жану де Спіра (Йоганну фон Шпейєру) п'ятирічний привілей на друкування листів Цицерона та Плінія. У 1486 р. історик Марк Антоній Сабеллік отримав необмежений терміном привілей на друкування своєї праці, яка мала назву «Декада венеціанських справ». Подібний привілей 3 січня 1491 отримав магістр канонічного права, Петро Равенський на видання власного твору під назвою «Phoenix», який було присвячено методам запам'ятовування.

Безперечно, привілеї якісно по-іншому регулювали відносини у сфері використання літературних творів. Привілеї насамперед захищали видавців та торговців книгами, а не трудівників пера. В епоху привілеїв, що збіглася за часом з Реформацією і релігійними війнами XVI ст., контроль державної влади над книгами, що видаються, значно посилювався. Якщо у перші 30 років друкарства в Європі на книгах не вказували імені автора, то з першої половини XVI століття це стало обов'язковим і мало загрозу до покарання. Так, французьким королем Генріхом II у 1547 р. було видано акт про книжкові справи, який містив, зокрема, заборону на друкування та продаж книг, спрямованих проти католицької релігії та припис, які вказувати на кожний друкований примірник від імені автора та видавця. Прийнята через сторіччя парламентська постанова від 25 січня 1649 р. під страхом найсуворіших покарань забороняла друкувати, продавати і постачати у

продаж твори, що стосувались громадських справ, без позначення імені автора і друкаря.

У Німеччині 1570 р. був прийнятий цензурний статут, положення якого вказували на наявність на кожному надрукованому творі ім'я автора. У 1608 р. імператор Рудольф II, посилюючи переслідування печатки, видав рескрипт, в якому закликав до суворого дотримання правил друку книг, у тому числі до обов'язкової вказівки імені автора. По одній з версій Рудольф II 1596 р. видав мандат, у якому проголошувався пріоритет інтересів автора над інтересами видавця. Однак ця думка не знаходить підтвердження в інших джерелах.

У Англії в 1637 р. Зоряною Палатою було прийнято декрет, у якому на тлі посилення цензури вводилася вимога вказівки імені автора. Очевидно, що запровадження цими актами обов'язкової вказівки імені автора на екземплярі книги було спрямовано на охорону публічних (державних та церковних) інтересів і тому ні про яке суб'єктивне цивільне право авторства, на той час, говорити не доводиться. Проте в дану епоху, як і в Античності, існували поодинокі, але дуже яскраві приклади, які говорять про те, що деякі автори були вкрай незадоволені порушення їх немайнових інтересів у сфері творчості.

Зі скасуванням системи привілеїв у регулюванні відносин з використання творів художньої творчості почалася принципово нова ера, ера авторського права, виникнення якої пов'язується з прийняттям англійського закону, відомого як «Статут королеви Анни» (1710 р.), і французьких революційних декретів (1791 і 1793). Статут, став на зміну феодальних привілеїв та закріплював питання виключного права, а також надавав дозвіл на друкування авторських творів у будь-якій кількості (copyright) на протязі 14 років від дати першої публікації.

У світі є лише дві глобальні авторсько-правові концепції. Вони безпосередньо корелюють з двома найбільшими правовими сім'ями. У країнах з англо-американськими юридичними традиціями (родина загального

права) авторське право позначається терміном «copyright» (буквально – «право на копію» або «право на відтворення»). У країнах континентальної європейської юридичної традиції (названої латинською, або заснованої на римському праві, або романо-німецькій) сукупність зазначених норм називається «droit d'auteur» (що буквально в перекладі з французької означає «право автора»).

Поряд із терміном «droit d'auteur» у цій правовій сім'ї використовуються також вирази «propriete litteraire et artistique» (літературна та художня власність), «Urheberrecht» (авторське право).

Англо-американська та романо-німецька концепції авторського права в даний час поширені по всій Земній кулі. Так, у франко- та португаломовній Африці та на Мадагаскарі представлено континентальну модель. Відповідно, у англomовній Африці – англо-американська. У багатьох державах: наприклад, у Японії, Непалі, Лівані – ці дві концепції змішані. В усіх зазначених вище країнах, що представляють так звані не західні правові системи, авторське право є чужорідним правовим інститутом. Тут до його імплементації у національні правопорядки відносини у сфері художньої творчості чи взагалі правом не регулювалися, або регулювалися подібно до того, як це було в середньовічній Європі або в античних Греції та Римі. Ніяких прав контролювати оборот творів літератури та мистецтва автор не мав. Як тільки твір виходило світ, воно відразу ставало загальним надбанням.

В Африці взагалі сама сфера художньої творчості, яка називається також «фольклором», настільки широка і в європейському розумінні не інституціоналізована, що її правова регламентація викликала та продовжує викликати у законодавців чималі труднощі. І все ж таки колоніалізм, глобалізація та міжнародна гармонізація законодавства «прищепили» ідею авторського права повсюдно лише в двох її іпостасях (copyright та droit d'auteur), незважаючи на суттєві особливості тієї чи іншої культури.

Як відомо, англо-американське авторське право походить із «Статута королеви Анни». Прийняття цього акта насамперед було зумовлено

необхідністю регулювання конкуренції між видавцями. До 1710 р. заснована на королівському привілеї безстрокова монополія на видання книг в Англії належала Stationers' Company (компанії видавців та книготорговців). Причиною, за якою було скасовано монополію «Статута королеви Анни» полягала в тому, що тепер кожен видавець незалежно від того, був він чи немає членом Stationers' Company, міг придбати у автора належне останньому виключне право на відтворення (copyright). Це суб'єктивне право, що належить автору, було дуже обмеженим.

У Сполучених Штатах Америки в роки, що передували ухваленню Конституції 1787 р., деякі штати у своїх законах про авторське право декларували природничо-природову природу авторського права. Так, преамбула до закону штату Массачусетс гласила: «Зважаючи, що вдосконалення знань, розвиток цивілізацій, добробут суспільства та досягнення щастя всього людства багато в чому залежать від підтримки розумних та талановитих людей у їх діяльності, у тому числі й наукової, то оскільки основна підтримка таких осіб може принести реальний прибуток, вона повинна здійснюватися у вигляді правової охорони плодів їхнього навчання та старанності. Крім того, така охорона є також природним правом усіх людей і не існує власності більш особистою, ніж та, що є результатом роботи розуму» [4].

Іншу мету переслідує континентальне авторське право. У його центрі перебуває особистість автора, творця твори. Поява цієї концепції пов'язується насамперед із французькими декретами Установчих зборів, прийнятими у період революції 1789-1795 рр. Першим із цих актів став Декрет від 13 і 19 січня 1791 р., відповідно до якого Установчі збори Французької революції оголосило священним право автора на публічне уявлення своїх творів. Другим декретом від 19 і 24 липня 1793 Установчі збори включило в сферу правової охорони право на відтворення. Ці революційні акти зіграли найважливішу роль становленні континентального авторського права, оскільки закладені у них суб'єктивні права, на відміну

системи *copyright*, сприймалися як справді природні права, а чи не просто як продукт закону.

Становлення континентальної концепції авторського права продовжилося у XIX ст. У першій половині того сторіччя французькі юристи та представники мистецтва звернули увагу громадськості на те, що використання твору як приносить автору дохід, а й безпосередньо зачіпає його і репутацію. Такі письменники романтизму, як У. Гюго, П. Меріме, які неодноразово входили до складу комісій щодо реформи авторського права, обґрунтовували ідею, що автору неодмінно має належати справжнє право батьківства на свій твір.

Постановою Цивільного трибуналу Сени від 17 серпня 1814 р. було покладено початок у розвиток права на повагу до твору. Суд вказав, що проданий автором твір має бути виданий у тому стані, в якому воно було їм передано, за винятком виправлення орфографічних помилок.

Постанову Апеляційного суду Парижа від 16 лютого 1836 р. можна зарахувати до числа тих, що заклали перший камінь у конструкцію права автора з ім'ям. Тут суд заборонив публікувати твір під стороннім ім'ям.

Таким чином, у два етапи, перший з яких можна назвати «революційним», а другий – «романтичним», сформувалася континентальна система авторського права на її французької інтерпретації, що дістала назву «дуалістичної».

Охорона авторського права на міжнародному рівні була розпочата в середині XIX століття на основі двосторонніх договорів. Хоча було підписано низку договорів, які передбачали взаємне визнання державами авторських прав, однак вони не могли створити єдину систему охорони авторського права.

Законодавство про авторське право продовжувало вдосконалюватися і в 1842 році було видано закон, яким, термін для авторських прав збільшено і розширено весь період життя автора і продовжено сім років після його

смерті, коли правами на твір можуть користуватися спадкоємці автора. Потім цей термін було збільшено з 7 до 30 років.

Слідом за Англією патенти та авторські закони прийняли у США, Франції, Німеччині та Австрії. Повсюдно стала широко поширюватися продаж та купівля творів та прав на їх видання. Також, законодавчі акти про авторське право вводили Італії, Іспанії, Португалії, Норвегії, Швеції, Данії, Бельгії та Голландії.

У Франції поява законодавства про авторське право було прямим наслідком буржуазної революції 1789 р., що скасувала все дореволюційне законодавство, а водночас і що існувала раніше систему привілеїв, виданих окремим авторам і видавцям. Натомість було прийнято два нормативні акти – Декрет від 13 (19) липня про право громадського уявлення твори та Декрет 13 (24) липня 1793р. про право на відтворення. Декрет 1791р. визнав за авторами драматичних творів виключне право на громадську виставу протягом усього життя автора, яке після його смерті переходило у спадок терміном на 5 років. Декрет 1793 р. визнав за авторами різного роду письмових творів, композиторами та художниками виключне право продавати, передавати на продаж, поширювати свої твори на території Республіки, а також поступатися повністю або частково право власності на них. Декрет 1793р. передбачав перехід всіх прав автора до спадкоємців на десятирічний термін.

Вже за часів Великої французької революції досить чітко простежувалася різниця між двома напрямками правової думки у авторському праві, мають у основі різні філософські підходи; відмінність, яка значною мірою збереглася до нашого часу.

Заснована на принципах природного права теорія авторського права Франції та інших країн системи римського права акцентувала увагу на ідеї, що охорона повинна поширюватися як на майнові, так і на особисті інтереси автора. Погляд на твір, як на продовження особи автора, приводив законодавця до того, що в центрі уваги закону про авторське право має бути

автор. Саме він, творець повинен спочатку наділитись усіма повноваженнями щодо використання свого твору, які можуть бути ним у подальшому в тому чи іншому обсязі делеговані іншим особам. При цьому передача автором права використання твору іншій особі з погляду цієї теорії зовсім не означає, що припиняється правовий зв'язок творця з його твором. Визнавані за автором особисті права, будучи такими самими природними правами, здійснюються ним незалежно від цього, хто і якому підставі нині має право використання твору. Така концепція авторського права з властивим їй дуалізмом особистих та майнових авторських прав та чітко вираженим акцентом на забезпеченні прав та інтересів творця твору отримала назву концепції «прав автора» (*droit d'auteur*). Найбільшого поширення дана концепція набула в європейських країнах, насамперед у Франції та Німеччині.

Необхідність в єдиній системі охорони авторських прав призвела до створення в 1886 році Бернської конвенції, зміст якої регулював питання з приводу охорони літературних і художніх творів. Даний регламент займає місце найдавнішого багатостороннього, універсального міжнародного договору у сфері авторського права. Зміст конвенції періодично переглядався для модернізації системи охорони авторського права.

Пізніше, на Дипломатичній конференції Бернського союзу з питань охорони художніх та літературних творів в 1928 році, було сформовано резолюцію, в змісті якої йшлося про спробу уряду розглянути можливість вжиття заходів стосовно захисту інтересів виконавців.

Таким чином законодавство про авторське право і суміжні права походить від того, що дана галузь виникла та існує незалежно від суміжних прав. В свою чергу суміжні права мають місце тільки в тому випадку, коли є авторське право на твір. Тобто можна сказати, що авторське право є первинною категорією, а суміжні права є вторинною категорією.

1.2. Основні тенденції гармонізації авторського права ЄС

Сформована на сьогодні у Спільнотах сукупність норм, які регулюють суспільні відносини з приводу захисту об'єктів авторського права представляє собою систему правил, які можуть бути визначені як авторське право Європейського Союзу.

Загальна тенденція гармонізації діяльності Спільнот у сфері права інтелектуальної власності по наданню більш повного об'єму повноважень інвестору надала більшого впливу і на формування норм, який встановлюють суб'єктивний склад авторського права.

Відомим є той факт, що правове регулювання авторського права та суміжних прав в Європейському Союзі досягається за допомогою гармонізування, тобто прийняттям директив, зміст яких спрямований на подолання найбільших відмінностей у правових системах держав-членів та наближення до цього їх законодавства.

Так, відповідно традиційного поділу в юридичній науці на джерел первинного та вторинного права, до системи авторського права і суміжних прав входять наступні документи:

1. Первинні джерела, зокрема:

- установчі договори, тобто Договір про заснування Європейської Економічної Спільноти, який було видано в 1957 р.; Договір про Європейський Союз який ще має назву Маастрихтський договір), який було видано в 1992 р.; Договір про внесення змін до Договору про ЄС та Договору про заснування ЄС який ще має назву Лісбонський договір який було видано в 2009 р.; Хартія про основні права ЄС, рік видачі 2000 р.

Наведені вище документи мають найвищу юридичну силу та направлені на формування фундаментальної основи для всієї правової системи ЄС. Тобто можна сказати, що наведеним документам належить найвище місце в ієрархічній структурі джерел права ЄС.

2. Акти вторинного права тобто похідні. До таких актів відносяться регламенти, директиви, рішення, рекомендації, висновки, спрямовані на уніфікацію й гармонізацію комунітарного законодавства у сфері авторського права і суміжних прав. Такі акти видаються органами ЄС на підставі установчих договорів і в порядку, ними визначеному. Зазначена система джерел охоплює:

– нормативно-правові акти держав-членів, метою яких є імплементація законодавства ЄС у сфері авторського права і суміжних прав у внутрішнє законодавство;

– міжнародні договори, учасниками яких є Євросоюз і держави-члени. Зокрема це йдеться про Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів від 1886 р.; Всесвітня конвенція про авторське право, яка ще має другу назву - Женевська конвенція від 1952 р.; Міжнародна конвенція про охорону виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, тобто Римська конвенція від 1961 р.; Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 1971 р.; Конвенція про розповсюдження несучих програм сигналів, що передаються через супутники від 1974 р.; Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності від 1967 р.; Договір Всесвітньої організації

інтелектуальної власності про авторське право від 1996 р.; Пекінський договір про аудіовізуальні виконання від 2012 р. тощо.

Від початку 90-х років минулого століття до сьогодення були прийняті наступні директиви, які були присвячені гармонізації авторського права ЄС:

- Директива Ради від 14 травня 1991 р. про правову охорону комп'ютерних програм (91/250/ЄЕС);

- Директива Ради 92/100/ЄЕС від 19 листопада 1992 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні права у сфері інтелектуальної власності;

- Директива Ради 91/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про координацію деяких положень авторського права і суміжних прав та застосування їх до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції;

- Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 1996 р. про правову охорону баз даних;

- Директива 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 року про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві;

- Директива 2001/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 р. про право слідування на користь автора оригінального твору мистецтва;

- Директива 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2004 р. про забезпечення дотримання права інтелектуальної власності;

- Директива 2006/115/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2006 р. про право на прокат, право на позичку і деякі суміжні авторські права у сфері інтелектуальної власності.

В теперішній час ведеться робота з підготовки директив з питань присвячення регулюванню договірних відносин (насамперед авторів та видавців) діяльність організацій колективного управління. Також

обговорюється можливість гомогенізації та подальшої консолідації існуючих директив.

Упродовж 2015 р. Європейською комісією було представлено 2 повідомлення: «Стратегія єдиного цифрового ринку для Європи» (Digital Single Market Strategy) та «До сучасних більш європейських умов охорони авторського права» (Towards a modern, more European copyright framework), в яких виразно окреслилася тенденція до модернізації авторського права у найважливіших аспектах – покращення умов доступу до цифрового контенту і створення сприятливих умов для творчості та інвестицій. У першому документі презентовано законодавчі пропозиції щодо більш сприятливого онлайн доступу для користувачів аудіовізуальних послуг у межах ЄС, використання цифрового контенту для наукових досліджень, освіти тощо. Другий документ містив заходи стосовно зняття перешкод для транскордонного доступу до контенту та циркуляції творів, включаючи можливість використання аудіовізуальних послуг, які надаються онлайн за підпискою, при перебуванні за межами країни, де підписку було здійснено.

РОЗДІЛ 2. Правові засади регулювання авторських і суміжних прав у ЄС

2.1. Джерела авторського права і суміжних прав у ЄС

Протягом довгого існування ЄС як особливої і унікальної форми інтеграції держав, там була сформована власна система джерел права. Особливість джерел права полягає у тому, що право ЄС склалося під час поєднання міжнародного і національного права. Джерела ЄС являють собою динамічну систему, яка знаходиться завжди в русі, якісно забезпечує стабільність функціонування такої інтеграційної взаємодії. Доволі тяжка правова природа ЄС показує різноманітність способів формування правових норм, а також фіксації у вигляді джерел права. Джерела права ЄС беруть свої витoki із міжнародного публічного права та національних правових систем. З національного права вони запозичили принципи та правові концепції. Міцний зв'язок з міжнародним правом поєднується з тим, що основою функціонування ЄС є міжнародні договори, їм належить вища юридична сила та право визначати правовий статус інших джерел права ЄС.

При дослідженні джерел авторських і суміжних прав перше на, що треба звернути увагу, то це на акти первинного права, такі установчі договори посідають перше ієрархічне місце серед інших джерел права ЄС. Варто зазначити, що в перших установчих договорах не йшлося нічого про питання інтелектуальної власності. Норма у ст. 295 Договору про заснування Європейської Економічної спільноти, в якій було прописано: «Цей Договір у жодному разі не порушує норм держав-членів, що регулюють систему право власності [5]» поширювалась також і на право інтелектуальної власності. Компетенція у галузі інтелектуальної власності розширилась після набрання чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 року. Слід згадати ст. 17 Хартії засадничих прав ЄС [6], яка гарантувала особі захист право на власність, після вступу в дію Лісабонського договору додала норму, за якою інтелектуальну власність також належить захищати. Це показує увагу інституцій ЄС до охорони інтелектуальної власності, зокрема авторського права, що є важливим елементом функціонування внутрішнього ринку, сприяння розвитку зайнятості та поліпшенню конкурентоспроможності.

Джерелами авторського права в державах-членах Європейського Союзу також є міжнародні договори, джерела прецедентного права, законодавство Союзу та національне законодавство. Права, надані авторам оригінальних творів у кожній державі-члені Європейського Союзу змінюються залежно від національного законодавства та правової традиції. Однак, хоча законодавство про авторське право в Європейському Союзі залишається по суті національним законодавством, національні правила поступово зближуються за допомогою міжнародних договорів і законодавств, яке узгоджує різні права авторів і виконавців, продюсерів і мовники.

Багато директив Союзу відображають зобов'язання держав-членів відповідно до Бернської конвенції та Римської конвенції, а також зобов'язання Союзу та його держав-членів згідно з угодою «TRIPS» Всесвітньої торгової організації (СОТ), Паризька конвенція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти,

науки і культури (ЮНЕСКО) і два договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) 1996 року (Договір ВОІВ про авторське право та Договір ВОІВ про виконання та фонограми). Протягом останніх років Союз підписав ще два договори ВОІВ: Пекінську угоду про аудіовізуальні виконання та Марракешську угоду про спрощення доступу до опублікованих творів для осіб, які є сліпими, людьми з вадами зору або іншими особами з обмеженими можливостями друку.

Більше того, багато положень законодавства Союзу відображені в угодах про вільну торгівлю, укладених Союзом з великою кількістю третіх країн.

Основним правовим інструментом, який регулює авторське право в ЄС, є Директива про авторське право 2001 року, яка спрямована на гармонізацію правил авторського права в Союзі та адаптацію законодавства про авторське право до нових технологічних розробок.

Директивами Союзу в цій галузі є :

- Директива Ради 93/83/ЄЕС від 27 вересня 1993 р. про узгодження деяких правил щодо авторського права та прав, пов'язаних з авторським правом, що застосовуються до супутникового мовлення та кабельної ретрансляції («Директива про супутникове та кабельне телебачення»);
- Директива 96/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 11 березня 1996 р. про правовий захист баз даних («Директива про бази даних»);
- Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2000 року щодо деяких правових аспектів послуг інформаційного суспільства, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку («Директива про електронну комерцію»);
- Директива 2001/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 22 травня 2001 р. про гармонізацію деяких аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві («Директива InfoSoc»);

– Директива 2001/84/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 вересня 2001 року про право перепродажу на користь автора оригінального твору мистецтва («Директива про право перепродажу»).

Національні системи авторського права дотримуються двох різних правових традицій: цивільного права в континентальній Європі та загального права у Сполученому Королівстві, Ірландії, Мальті та Кіпрі. Континентальна модель базується на законодавстві про права авторів. В основному він черпає натхнення з французького *droit d'auteur*, який виник після Французької революції, і характеризується моральною та економічною подвійною природою прав, наданих автору твору. У континентальній Європі економічні права (право на відтворення, розповсюдження, оренду, позику або поширення твору для публіки) можна передати, тоді як моральні права є невідчужуваними і не можуть бути передані чи відмовлені від них. Двома основними моральними правами є «право ідентифікації» як автора та «право цілісності» твору. Однак нідерландське законодавство є винятком материка. У Нідерландах автори дійсно можуть укласти договір про часткову відмову від своїх моральних прав. У системі загального права, де поняття «авторське право» виникло як система для надання офіційних виключних ліцензій на друк і торгівлю певними творами на обмежений період часу, переважають економічні права. Певна гармонізація двох систем почалася за допомогою Бернської конвенції, яка на міжнародному рівні визнає право на ідентифікацію та право на недоторканність як «право на заявляти про авторство» та «право заперечувати проти певних модифікацій та інших принизливих дій». Таким чином, ці два основних моральних права були включені в британські та Ірландське право. Однак вони включені як права, які надаються, і також, від них можна відмовитися. Моральні права все ще є однією із сфер, у якій національне законодавство демонструє найбільші розбіжності. Іншими сферами, в яких держави-члени демонструють значні розбіжності, є категорії робіт виключені з охорони та акти експлуатації, які за

суворих обставин можуть бути здійснюється без дозволу правовласника (винятки та обмеження).

Як відомо, більшість держав-членів ЄС є учасниками численних міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, зокрема авторського та суміжних прав. Крім того, учасником кількох договорів є власне Європейський Союз. Як стверджує Р. Е. Еннан [7], ця участь наводить зовнішній вплив на уніфікацію комунітарного законодавства у сфері авторського права та засобів його реалізації. В основному, міжнародні договори адмініструє ВОІВ – спеціалізоване агентство ООН, головною метою якого є заохочення творчої діяльності та забезпечення захисту інтелектуальної власності у всьому світі. Наділена спеціальною компетенцією у сфері культури окрему роль у сфері авторського права відіграє ЮНЕСКО, яка адмініструє Всесвітню конвенцію про авторське право, укладену 6 вересня 1952 року у Женеві. Також варто згадати Антиконтрафактну торгову угоду АСТА [8], підписану в Токіо 05 жовтня 2011 року США, Канадою, Японією, Марокко, Новою Зеландією, Сінгапуром, Кореєю. Її підписали 2 січня 2012 року 22 держави-члени ЄС. Угода викликала різку критику з боку академічних кіл, правозахисників та масових протестів у країнах Європейського Союзу. 04 липня 2012 року Європейський парламент проголосував проти схвалення АСТА.

У перші десятиліття існування Європейського Співтовариства рішення Суду ЄС відігравали надзвичайно важливу роль у врегулюванні правовідносин, пов'язаних із реалізацією авторського права та суміжних прав. Рішення Суду ЄС та тлумачення ним окремих статей установчих договорів були спрямовані на вирішення конфлікту між потребами між потребами спільного ринку та правами інтелектуальної власності. Так було сформульовано доктринальні принципи специфічного предмета охорони, вичерпання прав, міжнародного вичерпання прав, які мали вирішальне значення для відшукування компромісу між інтересами правовласників та потребами вільного руху товарів, послуг та

сумлінної конкуренції. За відсутності відповідної гармонізації на рівні Європейського Співтовариства, цей перший етап правозастосування суто прецедентного характеру дозволив виявити прогалини у правовому врегулюванні та визначити шляхи розв'язання головних проблем.

Прецедентне право займатиме важливе місце серед джерел авторського права та суміжних прав ЄС. Найвідчутніше це у тих сферах, які ще не повністю гармонізовані на рівні ЄС – колективному управлінні майновими правами, приватному копіюванні, репрографічному відтворенні тощо. Крім того, після прийняття актів гармонізації про охорону окремих об'єктів авторських прав, щодо яких у державах-членах були різні підходи до врегулювання, виникає ціла низка судових процесів. Наприклад, у разі директиви про правову охорону баз даних (96/9/ЄС), яка через відмінності в законодавствах держав-членів щодо захисту баз даних, критерії оригінальності та права *sui generis*, а також невизначеність окремих важливих понять зумовила інтенсивну роботу Суду ЄС щодо надання тлумачень та роз'яснень.

Я хотіла би навести приклад системи джерел авторських і суміжних прав в деяких країнах Європейського Союзу, таких як Іспанія, Данія та Швеція.

Lex specialis регулює авторське право в Іспанії, є переробленим текстом «Закону про інтелектуальну власність, який упорядковує, уточнює та узгоджує чинні законодавчі положення з цього питання» («Закон про інтелектуальну власність»), затвердженого за допомогою Королівського законодавчого декрету 1/1996, від 12 квітня 1996 року. Цей закон скасував попередній «Закон 22/1987 про інтелектуальну власність», а також попередні акти, що транспонують Директиви Співтовариства у цій сфері. Отже, починаючи з 1996 року, перероблений текст Закону про інтелектуальну власність містить в Іспанії правові положення, що стосуються авторського права. Після прийняття цього переробленого тексту нові акти в цій сфері, включаючи положення, що транспонують нові Директиви, в основному

приймаються як акти, що вносять зміни до Закону про інтелектуальну власність.

У 2014 році Закон про інтелектуальну власність зазнав глибокої законодавчої реформи, спрямованої на посилення захисту інтелектуальної власності в цифровому середовищі. Воно в основному включало три види заходів: перегляд системи справедливої компенсації за приватне копіювання, в створення ефективних механізмів моніторингу суб'єктів управління авторським правом та посилення механізмів переслідування та покарань у разі правопорушенні діяльності.

Наступні акти про внесення змін до Закону про інтелектуальну власність включають Королівський указ-закон 12/2017, який привів попередню систему справедливої компенсації за приватне копіювання у відповідність із законодавством ЄС, після рішення Суду від 9 червня 2016 року у справі C-470/14 - EGEDA та інші, а також Королівський декрет-закон № 2/2018, яким транспоновано в закон Іспанії Директиву 2014/26/ЄС про колективне управління авторськими та суміжними правами та мультитериторіальне ліцензування прав на музичні твори для використання в Інтернеті на внутрішньому ринку, та Директива (ЄС) 2017/1564 про певне дозволене використання певних творів та інших об'єктів, захищених авторським правом та суміжними правами, на користь сліпих та осіб з вадами зору.

Іспанський закон про інтелектуальну власність вказує, що інтелектуальна власність включає права як особистого, так і економічного характеру, а потім уточнює, по-перше, зміст «морального права», а потім і «права на експлуатацію».

Іспанський закон про інтелектуальну власність у своїй першій книзі охоплює «права автора», тоді як його друга книга стосується «інших прав інтелектуальної власності», які включають права виконавців, права виробників фонограм, права виробників аудіовізуальних записів та права

телерадіоорганізацій. Ці «інші права інтелектуальної власності» відомі в законодавстві Союзу як «суміжні права» (*derechos afines a los derechos de autor*).

Основним законодавчим актом Данії є Консолідований закон про авторське право 2014 року, Закон № 1144 від 23 жовтня 2014 року зі змінами, внесеними Законом № 321 від 5 квітня 2016 року. Закон про авторське право створено 1995 року, але протягом багатьох років він зазнав декілька змін, в тому числі транспонування законодавства Союзу в датське законодавство.

Закон Данії про авторське право не визначає значення поняття «авторське право». Швидше, він визначає твори, які захищені авторським правом відповідно до Закону. Сюди входять літературні твори ("незалежно від того, чи вони виражені в письмовій формі чи у мовленні як вигадка або описове зображення") і художні твори ("музичний або драматичний твір, кінематографічний або фотографічний твір або твір образотворчого мистецтва, архітектури, прикладного мистецтва", або виражені іншим чином"). Переклади, редакції та інші адаптації твору захищені авторським правом на твір у новій формі, але право контролю за ним поширюється на авторське право на оригінальний твір. Якщо новий незалежний твір створено шляхом вільного використання іншого твору, авторське право на новий твір не поширюється на авторське право на оригінальний твір. Особа, яка шляхом поєднання творів або частин творів створює композицію літературна чи художня робота, має на нього авторське право, але це право не порушує права на окремі твори.

Закон Швеції про авторське право закріплено в:

- Закон про авторське право
- Положення про авторське право
- Міжнародний регламент авторського права

Проте шведське законодавство про авторське право імплементує відповідні Директиви в Закон про авторське право.

Остання, Директива 2014/26/ЄС, була імплементована у шведське законодавство про авторське право через Закон про колективне управління авторським правом (1 січня 2017 року).

Авторське право в Швеції не потребує оформлення, тобто автору не потрібно робити жодного офіційного повідомлення або реєструвати свою роботу, щоб твір поширювався на авторське право. Відповідно до шведського прецедентного права, передумовою для того, щоб твір розглядався як об'єкт авторського права, є відповідність його порогу оригінальності. Функція цієї передумови полягає в тому, щоб забезпечити справедливий баланс між правом людей на творчу діяльність і мінімальним стандартом для правового захисту цього права. Поріг оригінальності означає, що твір має бути результатом інтелектуальної творчої діяльності, яка має настільки індивідуальний характер, що дві людини не могли б отримати абсолютно однаковий результат.

Щодо змісту авторського права, встановленого шведським законодавством, існує відмінність між неекономічними (або моральними) правами та, з іншого боку, економічними правами. На моральні права не діють терміни або терміни дії. Насправді вони вічні, непередавані та невідчужувані. Це положення має на меті гарантувати на невизначений термін кожному автору визнання його чи її інтелектуального творіння. Проте з практичних міркувань від моральних прав можна частково відмовитися. Наприклад, під час зйомки роману кінокомпанії легше бути впевненим, що автор згодом не стверджуватиме, що знята версія являє собою великі зміни у творі.

У Швеції автором є особа, яка відповідно до глави 1 статті 1 Закону про авторське право є фактичним творцем даного твору. Автор має право без обмежень передавати майнові права, пов'язані з його твором, але навіть коли

така передача відбувається, він чи вона зберігає за собою право вимагати авторства та виступати проти будь-якого каліцтва твору чи будь-яких дій, які б могли завдати шкоди честі чи репутації автора. Після закінчення терміну твір стає загальнодоступним, що забезпечує інтерес суспільства до культурного та технічного прогресу.

Отже, можна дійти до таких висновків, що серед джерел авторського права і суміжних прав ЄС акти вторинного права у вигляді директив мають основне місце поміж джерел авторських і суміжних прав ЄС, завдяки ним реалізовується регулювання правовідносин у конкретній сфері за допомогою механізму гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів.

Оскільки більшість держав-членів ЄС, а також ЄС є учасниками численних міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, міжнародні договори є важливою частиною джерел права ЄС. Однак завдяки активному процесу гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів їхня роль у системі джерел авторського та суміжних прав поступово зменшується.

Прецедентне право займає важливе місце серед джерел авторського права та суміжних прав ЄС. Рішення Суду ЄС, тлумачення ним окремих статей установчих договорів, що дозволило сформулювати доктринальні принципи специфічного предмета охорони та вичерпання прав, відігравали головну роль у врегулюванні цього виду правовідносин у перші десятиліття існування Європейського Співтовариства. З набуттям чинності Лісабонським договором, значення рішень Суду ЄС у галузі авторського права та суміжних прав поступово зростає.

2.2. Основні сфери застосування технічних засобів захисту авторських прав та суміжних прав

Проблема незаконного копіювання об'єктів авторських та суміжних прав виникла задовго до появи сучасних цифрових технологій.

Однак можливості ефективного використання технічних засобів для запобігання такому копіюванню вперше з'явилися тільки після виникнення способів запису, що вимагали відтворення записаних об'єктів використання досить складних технічних пристроїв. Перші спроби широкого використання засобів, що перешкоджають незаконному копіюванню творів, пов'язані з появою аналогових пристроїв відтворення та копіювання відеозаписів, відеозаписів, записаних на відеокасетах. Розроблена компанією Macrovisio система захисту аналогового відеоконтенту від копіювання ґрунтувалася на принципі додавання у відеозапис спеціальних імпульсів, що збігаються з порожніми інтервалами вертикальної розгортки і внаслідок цього не впливали на якість зображення, але перешкоджають перезапису вмісту відеокасети на інший інформаційний носій. Компанія Macrovisio запатентувала як саму розроблену систему захисту від копіювання, так і цілу низку пристроїв та способів, які могли б використовуватися для її обходу.

Незважаючи на це, такі пристрої стали широко доступні споживачам у найкоротші терміни після початку використання запропонованої системи захисту Macrovisio. Занепокоєння правовласників можливістю порівняно легкого подолання використовуваних ними технічних засобів захисту особливо зросло у зв'язку з переходом до цифрових способів запису та комп'ютерно-мережових технологій розповсюдження об'єктів, що охороняються авторськими та суміжними правами.

Розвиток мережі Інтернет та файлообмінних систем призвело до багаторазового зростання обсягів нелегального використання творів та суміжних прав, причому будь-який зацікавлений користувач з використанням мережі Інтернет може отримувати доступ не лише до незаконно розміщених у ній об'єктів авторських та суміжних прав, але також програмне забезпечення, що дозволяє здійснювати їх несанкціоноване копіювання, обходити технічні засоби захисту, які використовуються правовласниками. На початковому етапі розвитку цифрових технологій найбільшого поширення технічні засоби копіювання набули у різних сферах використання музичних творів та фонограм, що містять записи виконання таких творів. Перші розроблені методи захисту звукових компакт-дисків від несанкціонованого копіювання ґрунтувалися на специфічних порушеннях стандартів запису при цифровому перетворенні аналогового аудіосигналу, що могло викликати проблеми при спробі їх прослуховування з використанням різних видів систем, що програють, і на комп'ютерних пристроїв. Програми, що з'явилися, часто не тільки перешкоджали законному прослуховуванню та копіюванню музичних творів, але також могли загрожувати працездатності комп'ютерних пристроїв користувачів. Так, у 2005 році компанія Sony BMG почала використовувати нову технологію захисту музичних дисків, що дозволяє прослуховувати їх на персональному комп'ютері, а також створювати до трьох резервних копій фонограм, записаних на них. Для прослуховування диска та копіювання

вмісту необхідно встановити на комп'ютер записану на самому диску спеціальну програму, що запобігає можливості запису аудіопотоку під час відтворення вмісту диска. Програма приховувала файли та директорії, спотворювала назви процесів, не дозволяла видалити з комп'ютера, становила загрозу для його нормальної роботи та могла використовуватися "троянськими" програмами для подолання використовуваних користувачами засобів захисту від неправомірного доступу до комп'ютерної інформації. В результаті, компанія Sony BMG змушена була відкликати мільйони компакт-дисків, в яких використовувалася нова технологія.

Спеціальні програми, що забезпечують захист музичних файлів від несанкціонованого прослуховування та копіювання, використовуються багатьма Інтернет-магазинами. Так, один із найбільших у світі постачальників цифрового музичного контенту Apple iTunes Store довго застосовував спеціальну систему захисту FairPlay. Система забезпечувала шифрування аудіопотоку для кожного аудіофайлу формату MP4 з використанням основного ключа, при цьому сам основний ключ надавався користувачам у зашифрованій формі за допомогою ключа користувача. Ключі користувача генерувалися випадково кожного сеансу, їх копії зберігалися у Інтернет магазині. Користувач міг скопіювати аудіофайл на обмежену кількість пристроїв, що забезпечують можливість його прослуховування, наприклад, плеєр iPod, разом з ключами, що додаються до такого файлу. Вводилося додаткове обмеження за кількістю облікових записів, що використовуються на одному відтворюючому пристрої, а також за кількістю копій, що створюються. Можливість отримання аудіофайлів без вбудованих засобів захисту користувачів залишалася, проте якість звуку при цьому могла суттєво знижуватися внаслідок вимушеного перекодування інформації. З 2007 року керівництво компанії Apple почало переговори зі звукозаписними компаніями щодо можливості продажу музичних файлів без використання спеціального технічного захисту, внаслідок чого через два

роки відбулася відмова від застосування описаної вище моделі. Однією з перших технологій захисту цифрового відеоконтенту, що набула широкого поширення, стала система CSS (Content Scramble System), заснована на використанні спеціальних ключів. У 1999 році була опублікована програма DeCSS, що дозволяє розшифровувати та відтворювати диски. Надалі була виявлена загальна вразливість системи, що дозволяла зламати захист шляхом повного перебору можливих ключів. В результаті система виявилася вкрай нестійкою до злому, оскільки через знайдену вразливість всі можливі варіанти ключів могли бути перебрані на комп'ютері лише за кілька секунд. Надалі на зміну CSS прийшла система AACS - "Покращена система доступу до змісту", що дозволяє обмежувати доступ та копіювання вмісту DVD дисків та оптичних дисків наступного покоління. Для відстеження зламаних ключів використовуються "цифрові водяні знаки", у тому числі окремі водяні знаки для звукових доріжок до фільмів, що дозволяють виявляти випадки їх запису в кінотеатрах і блокувати їхнє відтворення.

Разом з тим, у найкоротші терміни після появи нової системи в Інтернеті стали поширюватися ключі дешифрування, що дозволяють обійти систему захисту. Широке поширення набуло регіонального кодування оптичних дисків. Маркування дисків по регіонах їхнього поширення дозволяє правовласникам регулювати реалізацію DVD та Blu Ray носіїв у різних країнах світу. Кіностудії зацікавлені в регіональному кодуванні дисків, тому що час виходу фільмів у прокат відрізняється у різних країнах, у зв'язку з чим передчасна поява на ринку будь-якої країни легальних відеозаписів нових фільмів може призвести до зниження касових зборів, які отримують правовласники від кінопрокату. На вимогу кіностудій було розроблено та введено спеціальний код, що обмежує можливість використання диска за межами однієї стандартної зони. Порядок визначення регіональних зон відрізняється різними типами дисків. Наприклад, для DVD-дисків було передбачено 8 зон, включаючи дві запасні та дві умовні, що дозволяють

програвати диски на території всього світу, для Blu Ray дисків передбачено три можливі регіональні поділки, для UMD дисків, розроблених компанією для використання в ігрових приставках, сім регіональних зон. Системи регіонального захисту дозволяють не лише обмежувати час продажу дисків у різних країнах світу, але також встановлювати різні ціни, залежно від регіонів збуту. У ряді країн подібні дії визнаються такими, що суперечать правилам вільної торгівлі, внаслідок чого, наприклад, в Австрії та Новій Зеландії заборонено продаж програвачів, що обмежують відтворення дисків.

Слід зазначити, що розвиток файлообмінних мереж та перехід до їхнього масового використання значно знизили актуальність питання захисту відеоконтенту, що розповсюджується на дисках. Кодування та спеціальні технічні засоби, що запобігають несанкціонованому доступу до програм, традиційно широко застосовуються у сфері телевізійного мовлення, дозволяючи зокрема організувати платний доступ користувачів до окремих сформованих пакетів телеканалів при наданні можливості прийому таких сигналів кабельного або супутникового телемовлення. Технічні засоби захисту авторських прав стали активно застосовуватися у сфері електронного книговидання та надання доступу до електронних текстів, причому засоби, що використовуються для обмеження використання текстів у цифровій формі, відрізняються значною різноманітністю та дозволяють вирішувати різні завдання залежно від їх використання. Так, універсальний формат Adobe PDF, що широко застосовується, підтримує різні методи захисту вмісту документа, включаючи його повне крипто стійке шифрування, завдяки якому не тільки копіювання, але навіть відкриття документа і його перегляд можуть бути захищені за допомогою призначеного пароля. Крім того, автор документа наділяється можливістю визначати чи допускається його копіювання, вилучення тексту, друк чи внесення до документа будь-яких змін. Технологія захисту широко використовується в різних Інтернет магазинах, що здійснюють поширення "електронних книг", оскільки дозволяє

забезпечити прив'язку можливості перегляду текстового документа до конкретного комп'ютера або іншого пристрою, обмежує кількість копій, створюваних користувачем, а також дозволяє обмежити термін, протягом якого забезпечується доступ до документа. Власні програмні засоби захисту авторських прав застосовуються великими постачальниками цифрового контенту, наприклад, Інтернет магазином при організації завантаження та продажу електронних версій видань Kindle eBook, призначених для читання за допомогою спеціалізованих "читалок" Kindle, що просуваються цим ресурсом. В даний час загальна кількість видань, розміщених у цьому найбільшому Інтернет магазині і доступних для читання в електронному форматі, як правило, за відносно невисоку плату становить понад 850 тисяч одиниць, причому близько 500 тисяч з них згідно з наявними оцінками є унікальними.

Одним із найбільш традиційних напрямів розвитку технічних засобів захисту від несанкціонованого використання є захист програмного забезпечення, що охороняються як літературні твори. Більшість сучасних програмних та програмно-апаратних технічних засобів захисту авторських та суміжних прав ґрунтуються на використанні крипто стійких алгоритмів захисту, ефективність використання яких виявляється надзвичайно низькою, оскільки секретний ключ, необхідний для отримання доступу до зашифрованої інформації, має бути доступним кожному користувачеві. Встановлювані обмеження можуть обходитися будь-якою особою, яка правомірно купила копію твору і отримала разом із зашифрованою інформацією ключ, необхідний її перегляду чи прослуховування. У зв'язку з цим розробники технічних засобів захисту авторських та суміжних прав прагнуть приховувати від користувачів використовуваний ними ключ шифрування, у тому числі за рахунок використання різних апаратних засобів. Однак надійність подібних систем виявляється невисокою, оскільки пристрої, що використовуються для відтворення, включаючи персональні комп'ютери,

програвачі і т.д., як правило, належать користувачам і знаходяться під повним контролем з їхнього боку, отже, з них може бути вилучена інформація, що дозволяє здійснювати обхід технічних засобів захисту авторських та суміжних прав. Нерозв'язним завданням при існуючому рівні розвитку техніки є повне усунення згаданого вище ефекту "аналогового пролому", оскільки надання можливості відтворення, показу або виконання твору за допомогою будь-якого технічного пристрою передбачає існування етапу проміжного "читання" інформації та її перетворення на аналогову форму. В результаті користувачі отримують можливість замість перегляду або прослуховування твору або фонограми здійснити їх запис і подальше копіювання такого запису. Ефективний технічний захист від копіювання об'єктів авторських та суміжних прав виявляється можливим лише в тих випадках, коли пристрій, що використовується для відтворення (комп'ютер, програвач та ін.) також містить програмні або програмно-апаратні компоненти, що виключають можливість обходу технічних засобів, що використовуються правовласниками.

У той же час використання технічних засобів захисту авторських та суміжних прав, а тим більше обмеження можливості перегляду або прослуховування творів та фонограм лише певним колом пристроїв, виробники яких погоджуються встановлювати додаткові рівні захисту, не так перешкоджає неправомірному використанню творів та суміжних прав, скільки утруднює або обмежує використання таких об'єктів для осіб, які правомірно отримують доступ до таких об'єктів. Користувачі, які правомірно отримали доступ до твору або об'єкта суміжних прав, виявляються обмеженими у можливостях його використання порівняно з користувачами, які отримали доступ незаконно, з використанням контрафактної продукції, файло обмінних мереж або програм, призначених для обходу технічних засобів захисту авторських та суміжних прав, що використовуються правовласниками. Однією із суттєвих проблем є відсутність єдиних

стандартів та несумісність між собою технічних засобів захисту, які використовуються окремими правовласниками. Так, фонограми, придбані в Інтернет-магазині Apple iTunes, можуть прослуховуватися тільки на обмеженому колі пристроїв певного виробника. Застосовувані технічні засоби захисту авторських та суміжних прав, як зазначалося вище, часом ґрунтуються на використанні спеціальних методів, що перешкоджають злому, але призводять до нестабільності роботи комп'ютерних пристроїв користувачів або навіть загрожують безпеці таких пристроїв та інформації, що міститься на них.

Деякі найефективніші технічні засоби захисту авторських та суміжних прав вимагають використання спеціального обладнання, забезпеченого додатковими програмно-апаратними компонентами, що позбавляє виробників низки конкурентних переваг або наявності постійного підключення до мережі Інтернет для забезпечення безперервного з'єднання з системою контролю. При централізованому використанні підходу, що передбачає застосування контролюючих систем, можливість використання правомірно придбаних копій творів та фонограм залежить від підтримки таких централізованих систем їхніми розробниками. Так, у 2008 році компанія Microsoft оголосила про припинення підтримки сервісу MSN Music Store, в результаті чого користувачі повинні були упустити можливість отримання ключів до раніше придбаних музичних файлів і, як наслідок, не змогли б відтворювати їх після заміни комп'ютера або у разі перезавантаження використовуваного на ньому програмне забезпечення. Внаслідок надходження численних скарг термін підтримки контролюючих серверів системи було продовжено до 2011 року.

Отже, можна прийти до таких висновків, що незважаючи на негативне сприйняття технічних засобів захисту, викликане, у тому числі діяльністю таких організацій, як Free Software Foundation, Electronic Frontier Foundation та ін, необхідність їх широкого застосування стає все більш очевидною у

зв'язку з частиною "цифрових продажів", що постійно зростає, розширюється, у різних сегментах сучасний ринок інтелектуальної власності. У той же час технічні засоби захисту творів не можуть гарантувати відсутність правопорушень, оскільки будь-який технічний захист, який забезпечується одними технічними засобами, як правило, може бути подоланий шляхом застосування інших технічних засобів, що дозволяють його усунути, заблокувати або іншим чином обійти. Розвиток цифрових технологій призвело не тільки до можливості використання нових технічних засобів захисту об'єктів, що охороняються авторським правом, але й до того, що в масовому порядку стали випускатися спеціальні пристрої та прилади, що забезпечують зняття (видалення, блокування тощо) технічних засобів захисту, також надаються такі послуги, які завдають значної шкоди правовласникам.

2.3. Забезпечення технічної охорони об'єктів авторського права і суміжних прав у ЄС

Охорона прав та інтересів авторів та інших суб'єктів авторського права та суміжних прав за допомогою технічних засобів захисту, у тому числі в мережі Інтернет, актуальна, адже в умовах, коли розвиток техніки полегшує можливості будь-якої особи без значних витрат здійснювати порушення авторського права та суміжних прав, використання технічних засобів захисту, у свою чергу, може забезпечити їх більш ефективну охорону, яка не потребує значних витрат, проста у використанні та має превентивний характер дії. Практика використання зазначених засобів призвела до необхідності вироблення підходів до їхньої правової охорони.

Одна з перших Директив ЄС про правову охорону технічних засобів комп'ютерних програм називалася «Про правову охорону комп'ютерних програм» від 14.05.1991р.. Після цього відповідні заходи з охорони технічних

засобів були здійснені на міжнародному рівні в Договорі ВОІВ про авторське право від 20.12.1996 р. (ст. 11) та Договорі ВОІВ про виконання та фонограму від 20.12.1996 р. (ст. 18), заходи були передбачені й у Директиві Європейського Парламенту та Ради ЄС від 22.05.2001 р. «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві» (статті 6 та 7). Після прийняття цієї Директиви національні законодавства держав-членів ЄС були приведені у відповідність до міжнародно-правових норм з технічних засобів захисту. Аналізуючи законодавство Європейського Союзу у даній сфері, можна зрозуміти, що воно визначає два різні правові режими щодо технічних засобів захисту: 1) режим, який забороняє діяльність з незаконного обігу пристроїв для уникнення технічних засобів захисту;

2) режим, що забороняє як дії з обходу технічних засобів охорони, так і діяльність із незаконного обігу пристроїв для обходу технічних засобів охорони, визначений Директивою «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві».

Детальніше розглядаючи досвід ЄС, я хотіла б зазначити, що у ст. 6 Директиви Ради ЄС від 22.05.2001 р. «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав в інформаційному суспільстві» показано зобов'язання держав членів встановлювати розумну правову охорону проти свідомого обходу будь-якого ефективного технологічного засобу захисту об'єкта авторського або суміжних прав та є перелік дій, пов'язаних із незаконним обігом пристроїв для обходу технічних засобів захисту, які є заборонені. Варто зазначити, що в цій сфері норми Директиви є більш передовими, ніж відповідні норми Договору ВОІВ з авторського права, в яких такий перелік дій не визначається. Ця Директива зобов'язує держави надавати охорону технічним засобам захисту тільки творам або іншим об'єктам авторських і суміжних прав згідно з законодавством. Засоби технічного характеру, не можуть застосовуватися для охорони інших об'єктів

або творів, які перейшли у суспільне надбання згідно з цією Директивою. Відповідно до п. 3 ст. 6 Директиви ефективність є важливою умовою охорони технічного засобу, мається на увазі, що використання надає відповідну охорону твору. Такі засоби у деяких справах суди держав-членів визнавали неефективними і питання про це досі залишається відкритим.

Також доречно звернути увагу, що у п. 55 преамбули даної Директиви засвідчено про необхідність ідентифікувати захищений об'єкт авторського права у мережі Інтернету та надавати інформацію про умови використання, щоб можна було спростити управління правами, та зобов'язати суб'єктів прав вказувати у якого автора вони запозичили інформацію.

У п. 4 ст. 6 даної Директиви описує винятки про охорону технічних засобів захисту. Такі як, коли правоволоділець добровільно забезпечує обхід технічного засобу, наприклад, передача версії твору автора для CD-дисків чи для електронних книг за допомогою відповідних умов з користувачами.

Згідно с 1 і 2 пунктами ст. 8 Директиви держави ЄС самі можуть визначати способи та порядок охорони технічних засобів захисту. Аналізуючи можна дійти до висновку, що існують доволі різні національні режими, такі як цивільно-правовий спосіб, кримінально-правовий спосіб або їх поєднання. Також треба зазначити, що в європейських країнах законодавство передбачає окрему кримінальну відповідальність за вчинення незаконних діянь пов'язаних з нейтралізацію технічних засобів охорони. Важливо також розглянути хто може притягнути до відповідальності внаслідок обходу технічних засобів захисту. Таке право може застосувати не тільки автор або правоволоділець, ай посередник, наприклад, Інтернет сервіс-провайдери, важливо, щоб особа, яка використовує технічні засоби за згодою автора могла потім вимагати захисту у випадку їх обходу.

В теперішній час, також часто постає питання про охорону самих технічних засобів і воно є спірним серед багатьох фахівців, таких як С. Дюсолє, М.

Бюйден, вони вважають, що це є недоречно. На їх думку, якщо це механізм охорони інвестування, яка по суті і є охороною технічних засобів захисту, це не може бути підставою її включення до охорони авторським правом.

Аналізуючи деякі дослідження ЄС у цій сфері можна сказати, що правова охорона технічних засобів захисту була феноменом у галузі авторського права. Існувало багато різних думок щодо того, чи треба, щоб захист технічних засобів розповсюджувався на технологію контролю доступу до творів. Також було багато різних точок зору щодо правового характеру захисту, який надається технічним засобам, чи це додаткове право до виключних прав автора, чи самостійне право автора у сфері виключних прав. У всіх державах-членах ЄС це питання вирішується по-своєму.

Технічні засоби охорони також мають свій недолік, їх створення з метою перешкоджання незаконному копіюванню творів, часто перешкоджає також і добросовісному використанню, яке дозволено законодавством, через що зазнає критики зі сторони правозахисників.

Після аналізу про забезпечення технічної охорони об'єктів авторського права і суміжних прав у ЄС, можна дійти висновку, що встановлення правової охорони технічних засобів захисту є доцільним, адже останні не дозволяють здійснювати дії, які передбачені обсягом виключних прав суб'єкта авторських і суміжних прав, і тим самим забезпечують виконання охоронюваних прав інтелектуальної власності, а саме по собі використання технічних засобів може бути неефективним. Технічні засоби охорони є додатком до правових засобів охорони об'єктів авторського та суміжних прав. Правова охорона технічних засобів спрямований на власне охорону об'єкта авторського права та суб'єктивного авторського права.

РОЗДІЛ 3.Правова охорона авторського права і суміжних прав у ЄС

3.1. Діяльність Європейської комісії у сфері захисту авторських і суміжних прав у ЄС

Із набранням чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р., який визначив основні напрями розвитку права ЄС інституційна структура ЄС зазнала масштабного реформування. Цей договір став кінцем чергового етапу та важкого процесу реформування інституційної системи ЄС [9, с. 118]. Мета реформ запроваджених цим договором було спрощення внутрішньої будови ЄС, а також демократизація процесу функціонування ЄС та підвищення ефективності питань за допомогою розширення повноважень Європейського Парламенту та активної допомоги від парламентів держав-членів.

Інституційна структура ЄС відповідно до ст.13 ДЄС спрямована на те, щоб поширювати вартості Союзу, слугувати його інтересам, втілювати цілі

Союзу, його громадян та держав-членів, а також гарантувати ефективність та послідовність політик та дій Союзу.

Головну роль у процесі регулювання авторських та суміжних прав серед усіх інституцій ЄС виконує Європейська Комісія. Вона гідно зі ст. 17 ДЄС відстоює загальний інтерес Союзу. Також забезпечує дотримання актів і договорів, що ухвалюють інституції на їх підставі. Комісія наглядає за застосуванням права під чітким контролем Суду ЄС. Суд ЄС виконує виконавчу та управлінську функції та забезпечує виконання бюджету Союзу. До всього цього Комісія також представляє Союз назовні, за винятком політики безпеки та сфер спільної зовнішньої політики. Комісія представляє себе монополістом законодавчої ініціативи у ЄС, ухвалення актів відповідно до ч. 2 ст. 17 можливе тільки на підставі рішень Комісії. Стосовно національних інтересів Комісія може діяти в незалежний спосіб і також впливати на розвиток загальних інтересів Союзу. Можна сказати незалежність комісії відображається у делегованій державами-членами владі, і тим самим всі функції виконує ефективно.

Комісія доволі нестандартна інституція. Деякі дослідники вважають, що одна із спірних властивостей комісії, що вона здійснює подвійну функцію забезпечення динамізму системи ЄС.[] Вона є своєрідним двигуном європейської інтеграції завдяки своєму праву на ініціативу. Але з іншого боку їй краще буди нейтральною та безсторонньою. У сфері гармонізації законодавства інтелектуальної власності Комісія посідає важливу роль. На думку А. Абдулліна, що механізми та засоби комунітаризації правової охорони авторського права були визначені завдяки цьому інституту. З прийняттям багатьох документів Комісія описала шляхи взаємодіє національних законодавств держав-членів у сфері авторських і суміжних права, а також удосконалення інструментів правової охорони інтелектуальної власності [1, с. 11].

Доречно буде навести короткий список ініціатив Комісії у галузі захисту авторських та суміжних прав у ЄС. Зелена книга Комісії про питання авторського права стала першим кроком гармонізації та уніфікації в сфері авторського права в ЄС у 1988 році. У цій книзі було описано перелік негайних дій та запропоновані прийняття директив для гармонізації законодавства в питаннях, які негативно сприяють функціонуванню внутрішнього ринку. Після довгих обговорень було прийнято Продовження Зеленої книги у 1991 році. Програмою було прийняття 6 запланованих директив, про:

- супутникове мовлення та кабельну ретрансляцію;

- захист баз даних та право слідування;

- охорону комп'ютерних програм;

- права на прокат та позичку;

- репрографію;

- право слідування.

Усі ці директиви, за наказом комісії були імplementовані у законодавство держав-членів.

Пізніше відбулися зміни авторських та суміжних прав в інформаційному суспільстві. Після появи мережі інтернет довелося шукати нові рішення щодо особливостей використання та захисту авторського права.[24, с. 25] У 1994 році комісією було опубліковано план дій який називався «шлях Європи до інформаційного суспільства». А пізніше у 1995 році було опублікована Зелена книга про авторське право та суміжні права в інформаційному суспільстві. Там було підняте питання про адаптацію законодавства у контексті появи нових видів послуг і забезпечення конкурентоспроможності європейської економіки в сфері авторського права. Після продовження

зеленої книги у 1996р. було визначено 4 напрями гармонізації національних законодавств:

- право розповсюдження;
- захист інформації з управлінням правами;
- повідомлення публіці;
- права відтворення.

У 1996р. на міжнародному рівні у межах ВОІВ було прийнято декілька договорів про виконання і фонограми. ЄС у 2000 році від імені Європейської спільноти приєдналася до договорів ВОІВ про виконання і фонограми. Через рік була ухвалена директива з метою виконання міжнародних зобов'язань за цими договорами, в яких було описано певні аспекти авторського права та суміжних прав інформаційному суспільстві і його вважають попередником Європейського кодексу авторського права і найбільшим горизонтальним правовим актом у цій галузі.

Важливо відзначити, що у 1996 р. у Женеві під егідою ВОІВ було розроблено та укладено два міжнародні договори цієї Організації з авторського права та фонограмами. Вони спрямовані на регулювання авторських прав та суміжних прав у цифровому середовищі та часто називаються інтернет-договорами. Якщо проводити порівняння, то можна зазначити, що основні поняття вони взяли саме з Бернської конвенції. Особливого значення мають узгоджені заяви щодо Договору ВОІВ з авторського права. Стаття 1 Узгоджених заяв каже, що право на відтворення, як воно визначено у статті 9 Бернської конвенції, та винятки, що допускаються цією статтею, повністю застосовуються і у цифровому середовищі і, зокрема, щодо використання творів у цифровій формі. Зберігання твору, що охороняється, в цифровій формі в електронному засобі є відтворенням у сенсі ст. 9 Бернської конвенції: «...якщо такі дії відбуваються без дозволу автора, це порушенням його

авторських прав. Таким чином, правила, що застосовуються для нецифрового середовища, переносяться на цифрове середовище». [9]

Також комісія займалася розробкою єдиних процесуальних норм які були направлені на охорону об'єктів та забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності. Довгі спроби Європейської комісії завершилися прийняттям директиви у 2004р. про охорону дотримання прав інтелектуальної власності, але її передувала Зелена книга про боротьбу з підробками та піратством на єдиному ринку та також повідомлення комісії про продовження зеленої книги про боротьбу з підробками та піратством у 2000 році. Щоб посилити забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності комісія створює спеціалізовані установи на основі вже давно існуючих підрозділів із залученням експертів, громадян, а також місць, які вже слугували платформами для досліджень та обміну досвідом. На основі цього у квітні 2009 р. була створена Європейська Обсерваторія протидії порушенням прав інтелектуальної власності і вони спрямували свої зусилля на боротьбу з поширенням контрафактної продукції та піратство.

Пізніше Європейську Обсерваторію протидії порушенням прав інтелектуальної власності було передано з питань гармонізації внутрішнього ринку під підпорядкування Офісу які повністю здійснювати їх фінансування.

Через декілька років Європейської комісії було зроблено багато роботи з напрямків удосконалення законодавства авторського права та суміжних прав з цілю покращення *acquis communautaire* та функціонування внутрішнього ринку ЄС. З висновків комісії треба було лише скорегувати існуюче законодавства в галузі права на відтворення, гармонізацію критерії обчислення строків охорони для музичних творів та публічне сповіщення[24, с. 34]. У сфері авторська та суміжних прав цей період назвався початком кодифікації комунітарного законодавства. Було кодифіковано 3 директиви:

- право на позичку та деякі суміжні права у галузі інтелектуальної власності, право на прокат;
- про охорону комп'ютерних програм;
- про гармонізацію терміну охорони авторських та суміжних прав.

Відповідно до необхідності створення умов для поширення знань як передумов вільного розвитку економіки в межах єдиного ринку комісія опублікувала зелену книгу про авторське право в економіці і цим самим відкрила новий етап розвитку авторського права ЄС окресливши деякі обмеження та винятки у здійсненні авторських та суміжних прав. Тож після цього була прийнята кінцева директива ЄП про випадки дозволеного використання сирітських творів.

У 2010. була розроблена і затверджена стратегія соціально-економічного розвитку Євросоюзу яка називалася Європа 2020: стратегія сталого розумного та всеохоплюючого росту, яка після була схвалена Європейською радою. Стратегія охоплювала опис дій які потрібно зробити: більша зайнятість та залучення громадян, більш прогресивна економіка, модернізація та знання. Для досягнення цих цілей ЄС створило так званий Інноваційний союз і назвала низку нових ініціатив [45, с. 74]. Там були описані такі завдання:

- створити Єдине патентне бюро;
- удосконалити умови для бізнесу та інновацій;
- оновити положення про авторське право та товарні знаки;
- дати більше вільного простору для використання захисту інтелектуальної власності малими та середніми підприємствами;
- прийняття взаємопов'язаних стандартів [].

У цьому ж році була прийнята інше ініціатива про цифровий порядок денний для Європи, у якому комісія описала економічні вигоди від створення такого цифрового ринку, який може забезпечити ще більше зростання економіки в Європі після кризи 2009 р.

Як я вже зазначила, Лісабонським договором була більш детально описана компетенція ЄС у сфері інтелектуальної власності. Наступним повідомленням комісії було про ринок для права інтелектуальної власності, що включало в себе підтримку інновацій та творчості для забезпечення економічного зростання та 1-го рівня виробів і послуг в Європі. Там були проаналізовані головні питання, що мають відношення до розвитку авторського права та суміжних прав у ЄС у майбутньому. Всі питання та розробки модернізації авторського права в Євросоюзі був присвячений меморандум комісії у 2012 році.

Також треба додати про одну з останніх ініціатив про розповсюдження онлайн аудіовізуальних творів в ЄС та нові пропозиції до директиви ЄП щодо колективного управління авторським правом та територіальним ліцензуванням прав на музичні твори для використання на внутрішньому ринку.

Для Європейського парламенту та Ради була підготовлена та представлена доповідь Комісії в якій було написано що з 1990 року до 1998 р. рівень піратства зменшився з 78 відсотків до 36 [24, с. 136]. Також були підготовані подібні звіти стосовно інших директив з авторських та суміжних прав, такі як:

- про застосування положень авторського права до кабельної трансляції;
- про втілення у життя право на прокат та позичку;
- про гармонізацію деяких сфер авторських та суміжних прав;
- реалізація про забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності.

Якщо держави-члени не здійснила реалізацію директиви або не втілила в життя її повністю, то Комісія може звертатися з позовом до суду ЄС. До 2010р. були позови проти багатьох держав-членів таких як Іспанія, Португалія, Бельгія, Ірландія за нездійснення директив про право на позичку та прокат. Також за право слідування на користь автора оригінального твору були Передані до суду ЄС позови проти Греції, Бельгії, Франції, Швеції та Іспанії.

Отже можна прийти до таких висновків, що повноваження Європейської комісії в галузі інтелектуальної власності після набрання чинності Лісабонського договору значно розширилися. Багато дослідників підтримують важливість прийняття регламенту ЄС про авторське право та суміжні права , який би допоміг сприяти уніфікації правових норм та був би ґрунтом для створення комунітарного авторського права. Під час 10 років Комісією було схвалено 7 директив у галузі авторського права та суміжних прав які ввели стандарти охорони, якщо зрівнювати з Римською конвенцією. Незважаючи на те що за всі ці роки було прийнято тільки декілька директиву цій сфері, процес гармонізації встановив єдині норми та правила на просторах ЄС. Про всі результати дій та використання директив , а також контроль над всім процесом Комісія постійно звітує перед Парламентом та Радою. Якщо держави-члени не виконують всі свої зобов'язання у повній мірі то комісія ініціює судові розгляди у суді ЄС.

3.2. Міжнародно-правові стандарти захисту авторського права і суміжних прав

Діяльність у галузі літератури, музики, науки- це одна з найбільших діяльностей людини у створення об'єктів інтелектуальної власності.

Використання такої діяльності потребує правильного правового регулювання та правової охорони. На даний час найбільш великими порушеннями авторського права є випадки правопорушення пов'язані напряму з незаконним використанням майнових прав правоволодільця творів.

Незаконне використання авторських прав має саме велике поширення у таких галузях як музика, наука та кіно Для вирішення таких питань необхідне міжнародно-правове регулювання і співпраця всіх держав. Авторське право на твір виникає після самого факту його створення. Об'єктивна форма твору і є основним моментом створення твору, за ознакою якої відбувається

сприйняття твору іншими людьми. Твір який ще не написаний, а має свою форму тільки в голові автора не може бути об'єктом правової охорони.

Після поширення інтернету та вільного доступу людей до інтелектуальної праці постає питання про захист авторського права. Найголовніше питання і проблема охорони та захисту авторського права знаходиться у пріоритеті бази сучасних держав. Деякі вчені описують захист прав автора як заходи передбачені законодавством, метою яких є визнання прав автора які були порушені, а також усунення перешкод які заважають втіленню в життя прав та законних інтересів їх авторів.

Більше 100 років тому виникла необхідність міжнародно-правового захисту авторських прав у вигляді Бернської конвенції про охорону художніх та літературних творів, яка була підписана в 1886 році. У галузі авторських прав ця конвенція стала першим міжнародним договором. На даний час діє Паризькі акти Бернської конвенції, а сама конвенція є верхньою ланкою формування національного законодавства у галузі авторського права.

В основу Всесвітньої конвенції про авторське право були покладені принципи Бернської конвенції, а потім більш детально описані в угоді про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності. Всі правила які встановлені в цій конвенції щодо охорони творів в усіх державах-членах розділяють на 3 групи:

- норми, які описують зміст прав у тексті Конвенції;
- колізійні норми, які не вирішують ті чи інші питання, не мають правил, а тільки встановлять колізії прив'язки;
- норми і правила, що стосуються діяльності ЄС.

У 1952 році в місті Женева була прийнята Всесвітня конвенція про авторське право. Ця конвенція як прописано в преамбулі, є просто додатком до вже існуючих систем охорони та не торкається їх. Всесвітня організація

інтелектуальної власності прописує поняття інтелектуальної власності як права які належать до художніх, літературних та наукових творів, діяльність артистів, радіо та телепередач, також такої сфери людської діяльності як винаходи, наукові відкриття, фірмові назви та захист проти незаконної конкуренції. Значення цієї конвенції в тому що вона не сприяла послабленню загального рівня міжнародної охорони. Так як Бернська конвенція має найвищий рівень охорони, то багато членів Всесвітньої конвенції приєдналися саме до неї. Під час тісної взаємодії стосовно різних питань завжди виникають питання колізійних норм.

Можна описати 4 основних правила вирішення колізійних питань права інтелектуальної власності:

- захист прав інтелектуальної власності відбувається тільки в межах тієї країни, де було порушення права;
- положення про застосування права до договірних зобов'язань у галузі авторського права застосовується тільки під час укладання договорів;
- у разі виникнення спірних питань, наприклад, про відшкодування шкоди після діяння сторони можуть самі вибрати суд якої країни вони будуть звертатися;
- Іноземні рішення з приводу реєстрації прав у цій сфері визнаються тільки тоді, якщо вони винесені в державі, на території якої запрошувалась охорона. Будь-які порушення прав інтелектуальної власності несуть за собою шкоду статусу та економічним інтересам будь-якої країни. Вся шкода яка завдається суб'єктам права інтелектуальної власності зазвичай трапляється через незнання нашого суспільства з питань захисту та використання ресурсів інтелектуальної власності.

На наш час найбільшою проблемою захисту авторських прав є мережа Інтернет. Злочинні діяння в мережі Інтернет, що порушують авторські права,

скоються не лише на глобальному рівні – тисячі людей, самі того не знаючи, дуже часто стають правопорушниками. До цієї категорії можна віднести учнів освітніх установ, коли вони завантажують різні реферати, доповіді, дипломні та курсові роботи, замінюють ім'я автора на власне і видають роботу за свою, і, відповідно, вчиняють злочин – плагіат. Однак у таких випадках причиною порушень авторського права стає юридична безграмотність та недостатня робота правоохоронних органів. Важливо відзначити, що у судовій практиці справи щодо подібних правопорушень трапляються вкрай рідко. Таке незаконне використання, а також копіювання, завдають правовласникам не лише моральної, а також економічної шкоди, боротися з якою в мережі є досить складно. Звичайно, існують спеціальні пристрої в електронних документах, що заважають незаконному копіюванню. На сьогодні більшість інтернет-порталів надають користувачам матеріали за невелику плату, а також є досить ефективні системи технічного контролю, які дають змогу відстежити дії користувача, які він отримав несанкціонований доступ до матеріалів. Про те і це не захищає правовласника від подальшого незаконного використання матеріалів. Відповідно, ця проблема потребує подальшого вирішення не тільки в ЄС, а й і усьому світі.

Крім того, у міжнародній практиці виділяються й інші складнощі у захисті авторського права в мережі Інтернет. Так, поряд з розробками нових способів захисту розробляються і нові способи, які допомагали б здійснювати незаконне надання авторських прав. Дуже багато нелегальних програм є джерелом поширення контрафактного матеріалу, не виключення і соціальні мережі. Наприклад, Facebook найбільша міжнародна соціальна мережа містить величезну кількість аудіо-та відеоінформації, що розповсюджується між користувачами нелегально. Це є окремою проблемою, оскільки складно визначити, кого необхідно піддавати відповідальності за нелегальне поширення інформації – творців соціальних мереж або їхніх користувачів.

Залучення останніх є досить проблематичним, оскільки важко відстежити, який саме користувач став джерелом поширення інформації. Крім того, складність полягає в тому, що на міжнародному рівні законодавчо не визначено, хто має піддаватися відповідальності, і який запобіжний засіб необхідно обрати. Звичайно, слід віднести прерогативу у вирішенні цього питання до законодавства тієї країни, громадянином якої є правопорушник.

Якщо говорити про існуючі на сьогоднішній день способи захисту авторського права в мережі Інтернет, то одним із найпростіших способів є захист за допомогою «водяного знака», що містить коротку інформацію про власника конкретного твору, потім вона з'являється при відтворенні даного. Деякі сайти також надають авторам електронну ліцензію на опублікований ними твір, вона звичайно не зможе захистити від незаконного копіювання, але є джерелом підтвердження авторського права в судовому розгляді.

Отже можна прийти до таких висновків що авторські і суміжні права потребують захисту в інтернеті не тільки на національному рівні, а й на міжнародному за допомогою розроблення нових законодавчих норм. Але це не повинно означати, що контроль за застосуванням творів став би перешкодою на шляху розвитку таких сфер, як наука, культура освіти та інших потреб громадян. Також можна сказати що від наявності належного механізму попередження й припинення правопорушень залежить ефективність захисту авторського права. Проаналізувавши питання у сфері охорони і захисту прав інтелектуальної власності можна дійти висновку про необхідність оновлення як внутрішньодержавного законодавства так і міжнародного права у цій галузі. Було-б доречно створити такі міжнародні договори які би відповідали сучасності і послабити систему шляху захисту авторських прав. Після цього державам- членам з легкістю провести реалізацію цих договорів і це спростить питання міжнародно-правового регулювання у сфері охорони авторських і суміжних прав.

ВИСНОВКИ

Отже, в ЄС основними джерелами авторського права та суміжних прав є акти вторинного права у виді директив, за допомогою них регулюються правовідносини в певній галузі гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів. Базу даних, охорону комп'ютерних програм, право слідування та прокату зокрема регулюють окремі сфери авторська та суміжних прав Європарламенту та Ради ЄС. Wittem group з 2002 року розробляють проект Європейського кодексу авторського права. В ньому йдеться про повну та ефективно кодифікацію існуючого *acquis*. Але думки Європейської комісії та Wittem group розбігаються у цьому питанні, Європейська Комісія вважає, що кодифікація повинна бути лише в межах вже прийнятих директив, а Wittem Group описують обширний підхід до

моральних прав і обмеження майнових, але у проекті відсутні норми про бази даних, суміжних прав і це знижує його цінність.

Також я звернула увагу, на акти первинного права, такі установчі договори посідають перше ієрархічне місце серед інших джерел права ЄС. Варто зазначити, що в перших установчих договорах не йшлося нічого про питання інтелектуальної власності. Норма у ст. 295 Договору про заснування Європейської Економічної спільноти, в якій було прописано: «Цей Договір у жодному разі не порушує норм держав-членів, що регулюють систему право власності» поширювалась також і на право інтелектуальної власності. Компетенція у галузі інтелектуальної власності розширилась після набрання чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 року. Слід згадати ст. 17 Хартії засадничих прав ЄС, яка гарантувала особі захист право на власність, після вступу в дію Лісабонського договору додала норму, за якою інтелектуальну власність також належить захищати.

Міжнародні договори є вагомою частиною джерел права ЄС, оскільки більшість держав-членів ЄС, а також ЄС є учасниками численних міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності. Однак завдяки активному процесу гармонізації та уніфікації законодавств держав-членів їхня роль у системі джерел авторського та суміжних прав поступово зменшується. Прецедентне право займає важливе місце серед джерел авторського права та суміжних прав ЄС. Рішення Суду ЄС, експлікація ним окремих статей установчих договорів, що дозволило розгорнути доктринальні принципи особливого предмета охорони та вичерпання прав, зіграли особливу роль у врегулюванні цього виду правовідносин у перші десятиліття існування Європейського Співтовариства. З набуттям чинності Лісабонським договором, прийняття рішень Суду ЄС у галузі авторського права та суміжних прав поступово зростає.

Важливу роль у процесі регулювання авторських та суміжних прав серед усіх інституцій ЄС виконує Європейська Комісія. Вона гідно зі ст. 17 ДЄС

відстоює загальний інтерес Союзу. Також забезпечує дотримання актів і договорів, що ухвалюють інституції на їх підставі. Комісія наглядає за застосуванням права під чітким контролем Суду ЄС. Суд ЄС виконує виконавчу та управлінську функції та забезпечує виконання бюджету Союзу. До всього цього Комісія також представляє Союз назовні, за винятком політики безпеки та сфер спільної зовнішньої політики. Комісія представляє себе монополістом законодавчої ініціативи у ЄС, ухвалення актів відповідно до ч. 2 ст. 17 можливе тільки на підставі рішень Комісії. Стосовно національних інтересів Комісія може діяти в незалежний спосіб і також впливати на розвиток загальних інтересів Союзу. Можна сказати незалежність комісії відображається у делегованій державами-членами владі, і тим самим всі функції виконує ефективно. Комісія доволі нестандартна інституція. Деякі дослідники вважають, що одна із спірних властивостей комісії, що вона здійснює подвійну функцію забезпечення динамізму системи ЄС. Вона є своєрідним двигуном європейської інтеграції завдяки своєму праву на ініціативу. Але з іншого боку їй краще бути нейтральною та безсторонньою. У сфері гармонізації законодавства інтелектуальної власності Комісія посідає важливу роль. Повноваження Європейської комісії в галузі інтелектуальної власності після набрання чинності Лісабонського договору значно розширилися. Багато дослідників підтримують важливість прийняття регламенту ЄС про авторське право та суміжні права, який би допоміг сприяти уніфікації правових норм та був би ґрунтом для створення комунітарного авторського права. Під час 10 років Комісією було схвалено 7 директив у галузі авторського права та суміжних прав які ввели стандарти охорони, якщо зрівнювати з Римською конвенцією. Незважаючи на те що за всі ці роки було прийнято тільки декілька директиву цій сфері, процес гармонізації встановив єдині норми та правила на просторах ЄС. Про всі результати дій та використання директив, а також контроль над всім процесом Комісія постійно звітує перед Парламентом та Радою. Якщо

держави-члени не виконують всі свої зобов'язання у повній мірі то комісія ініціює судові розгляди у суді ЄС.

Крім того, дослідження про охорону авторського права та суміжних прав привели до висновку, що з поширенням Інтернету та вільного доступу до інтелектуальних творів виникли проблеми охорони авторських прав. Питання охорони авторських прав є пріоритетними в сучасних національних базах даних. Деякі вчені описують охорону авторських прав як юридичний захід, спрямований на визнання порушення авторських прав та усунення перешкод на шляху реалізації прав та законних інтересів авторів. Зараз найбільшою проблемою охорони авторських прав є Інтернет. Злочинні діяння в мережі Інтернет, що порушують авторські права, скоюються не лише на глобальному рівні – тисячі людей, самі того не знаючи, дуже часто стають правопорушниками. До цієї категорії можна віднести учнів освітніх установ, коли вони завантажують різні реферати, доповіді, дипломні та курсові роботи, замінюють ім'я автора на власне і видають роботу за свою, і, відповідно, вчиняють злочин – плагіат. Авторські і суміжні права потребують захисту в інтернеті не тільки на національному рівні, а й на міжнародному за допомогою розроблення нових законодавчих норм. Але це не повинно означати, що контроль за застосуванням творів став би перешкодою на шляху розвитку таких сфер, як наука, культура освіти та інших потреб громадян. Також можна сказати, що ефективність захисту авторських прав залежить від наявності відповідних механізмів запобігання та припинення порушення. Проаналізувавши проблеми у сфері охорони та захисту інтелектуальної власності, можна зробити висновок про необхідність оновлення внутрішнього законодавства та міжнародного права у цій сфері. Було-б доречно створити такі міжнародні договори які би відповідали сучасності і послабити систему шляху захисту авторських прав. Після цього державам- членам з легкістю провести реалізацію цих договорів і це

спростить питання міжнародно-правового регулювання у сфері охорони авторських і суміжних прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллін А. І. Право інтелектуальної власності у Європейському Союзі: генезис, уніфікація, перспективи розвитку: автореф. дис. на здобуття уч. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.03, 12.00.10 «Міжнародне право», «Європейське право»/А. І. Абдуллін. - М., 2006. - 24 с.
2. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика : Зб.нормат. актів. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 400 с.
3. Авторське право і суміжні права: навчальний посібник. С. В.Бондаренко – К: Ін-т ін- тел. власн. і права, 2004. – 260 с.

4. Антимонов Б. С. Авторское право / Б. С. Антимонов, Е. А. Флейшиц. – М.: Госюриздат, 1957. – 280 с.
5. Арнольд П. Луцкер. Авторське право. - М., 2008.
6. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький акт [від 24.07.1971, змінений 02.10.1979] [Електронний ресурс]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_051.
7. Бондаренко С.В. Захист авторського права та суміжні права : [Курс лекцій]. Київ : Інтел. власн. іправа, 2008. 288 с.
8. Бурлаков С. Ю. Застосування технічних засобів захисту авторських прав як самозахист суб'єктивних цивільних прав/ Актуальні питання цивільного та господарського поава. - 2008.
9. Вдовиченко О. Основні зміни інституційної системи Європейського Союзу після Лісабонського договору / О. Вдовиченко // Юридична Україна. – 2010. – № 9 (93). – С. 118–123.
10. Венедіктова І.В., Розгін О.В. Цивільно-правовий захист та охорона авторського права. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07vivoap.pdf>
11. Вірченко В. В. Генезис та еволюція державного регулювання економічних відносин галузі авторського права / В. В. Вірченко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – Вип. 28. – Т. 1. – С. 77–85.
12. Всесвітня декларація з інтелектуальної власності // Інтелектуальна власність. Авторське право та суміжні права. – 2002. -№ 4. – С.14 – 18.
13. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_052#Text
14. Гоці Сандро. Європейська Комісія. Процеси ухвалення рішень і виконавчі повноваження / Сандро Гоці; пер. з італійської. - К.: К.І.С., 2007.
15. Даниліна І. В. Інформаційні відносини в мережі Інтернет до об'єктів авторських прав. - 2010.

16. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року та положення Бернської конвенції (1971 р.) [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text
17. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769#Text
18. Договір про заснування Європейської Спільноти (консолідована версія станом на 1 січня 2005 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
19. Договір о Європейском Союзе [від 7 лютого 1992 року]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_029.
20. Дроб'язко В. Правове регулювання авторського права і суміжних прав в Європейському Союзі / В. Дроб'язко // Теорія і практика інтелектуальної власності. - 2009.
21. Еннан Р. Є. Правова охорона інтелектуальної власності в Європейському Союзі: передумови формування, сучасний стан, тенденції розвитку / Р. Є. Еннан // Часопис цивілістики. – 2012. – Вип. 13. – С. 110–118.
22. Єремін А.В. Зміна ролі Бернської конвенції в міжнародній охороні авторських прав. - С. 41.
23. Капіца Ю. Гармонізація та дегармонізація авторського права і суміжних прав у Європейському Союзі / Ю. Капіца // Право України. – 2014.
24. Капіца Ю. М. Авторське право і суміжні права в Європі: монографія / Ю. М. Капіца, С. К. Ступак, О. В. Жувака. – К.: Логос, 2012
25. Капіца Ю. Розвиток права інтелектуальної власності в Європейському Союзі / Ю. Капіца // Міжнародні відносини. – 2006.

26. Комзюк Л. Проект Європейського кодексу авторського права (The Witten Project) у контексті апроксимації законодавств держав-членів ЄС / Л.Т. Комзюк // Інтелектуальна власність. - 2011. - № 7. - С. 65 - 70.
27. Комзюк Л. Т. Деякі проблеми гармонізації авторського права ЄС / Л. Т. Комзюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2008. – № 5. – С. 59–64.
28. Комзюк Л.Т. Гармонізація авторського права Європейського Союзу/Л.Т. Комзюк// Цивіліст [Москва]. - 2009.
29. Конституційні акти Європейського Союзу (в редакції Лісабонського договору). - К.: К.І.С., 2010. - 536 с.
30. Конституційні акти Європейського Союзу. - К.: Юстиніан, 2005.
31. Кочина О. С. Історія становлення та розвитку захисту авторського права та суміжних прав / О. С. Кочина // Молодий вчений. – 2014. – № 7 (10). – С. 150–153.
32. Крупчан О. О. Міжнародно-правові механізми охорони і захисту авторських прав / О. О. Крупчан // Питання розвитку права інтелекту.
33. Крупчан О. О. Міжнародно-правові механізми охорони і захисту авторських прав / О. О. Крупчан // Питання розвитку права інтелектуальної власності: збірник наукових праць. - К., 2009.
34. Ліпцик Д. Авторське право та суміжні права / Пер. з фр.; Передмова М. Федотова. – М., 2002. – С. 24-26
35. Люка О. Уніфікація режиму охорони авторського права та суміжних прав у межах Європейського Союзу. Авторське право та суміжні права. Європейський досвід: у 2-х кн. / За ред. А. С. Довгерта. - Кн. 2 : Виступи, статті європейських спеціалістів / Уклад. В. С. Дроб'язко. - К.: Відавн. Дім "Ін Юре", 2001. - 460 с.
36. Макагонова Н. В. Авторське право: учеб. посібник / За ред. Е. П. Гаврілова. - М.: Юрид. літ., 2000. - 285 с.
37. Матвеев Ю. Г. Міжнародна охорона авторських прав. - Вид. 2-е, перераб. і доп. / Ю. Г. Матвеев. - 2000. - 240 с.

38. Моченов Н. Технічні засоби охорони авторського права і суміжних прав / Н. Моченов // Інтелектуальна власність. Авторське право і суміжні права. - 2007.
39. Наумова Е. Технічні засоби охорони авторського права / Е. Наумова // Авторське право і суміжні права. - 2009.
40. Орлова О.А. Проблеми охорони авторських прав у мережі Інтернет. - 2006.
41. Основи авторського права. С.А. Сударіков - Мінськ: 2000. -500 с.
42. Панасюк О.О. Поняття та характеристика захисту форм авторського права. Форум права. 2013. № 1. С. 758–762. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2013-1/13poozap.pdf>.
43. Пастухов О. М. Авторське право в Інтернеті: монографія / О.М. Пастухов // . - 2004.
44. Право Європейського Союзу: підручник. - М.:Юрист, 2003.
45. Право інтелектуальної власності : Акад. курс : підручник для студ. вищих навч. закладів / [О.П. Орлюк, Г.О. Ан-дрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.]; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2007. 696 с.
46. Право інтелектуальної власності ЄС : навч. посіб. / за ред. В. Скордамалья. Київ : ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка, 2004. С. 27.
47. Савіна В.С. Авторське право в інформаційному світі: перспективи розвитку. - 2013.
48. Смирнова К. В. Джерела права Європейського Союзу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2005. 19 с.
49. Сорока Н. Є. Діяльність Європейської комісії у сфері захисту авторського права та смежних прав в Європейському Союзі / Н. Є. Сорока // Наук. Вісн. Львів. держ. ун-ту внутрішнь. справ. – Серія юридична. - 2014. - № 2. - С. 57-68
50. Тараненко І. В. Інноваційні стратегічні ініціативи ЄС / І. В. Тараненко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної

- власності: збірник наукових праць. – Маріуполь: Аванті. – 2011. – Т. 1. – С. 72–78
- 51.Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2011. № 6. С. 3–13.
- 52.Яковюк І. В. Система джерел права Європейського Союзу // Філософія права і загальна теорія права. 2013. №1. С. 212.
- 53.A Single Market for Intellectual Property Rights: Boosting creativity and innovation to provide economic growth, high quality jobs and first class products and services in Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the Regions 24.05.11. URL: [//www.ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf](http://www.ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/ipr_strategy/COM_2011_287_en.pdf).
- 54.Davis Richard. Intellectual property in Europe / Davis Richard, Tritton Guy. – 3rd edition. – London: Sweet & Maxwell, 2008.
- 55.Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of 11 March 1996 on the legal protection of databases. URL: <https://www.legislation.gov.uk/eudr/1996/9/contents#>
- 56.Directive 2011/77/EU of the European Parliament and of the Council of 27 September 2011 amending Directive 2006/116/EC on the term of protection of copyright and certain related rights. – Режим доступу: [//www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:265:0001:0005:EN:PDF](http://www.eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:265:0001:0005:EN:PDF).
- 57.Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the Commission / European Commission. – Brussels, 3.3.2010. – 32 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe_2020_explained.pdf
- 58.European copyright code: The Wittem Project (April 2010). – Режим доступу :

[//www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%20201.pdf](http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%20201.pdf).

59. Green Paper “Copyright in the Knowledge Economy”. European Commission. Brussels. 16.7.2008. COM(2008) 466/3. – Режим доступа : [//www.ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/green_paper_knowledge_economy/COM_2008_466/3_en.pdf](http://www.ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/green_paper_knowledge_economy/COM_2008_466/3_en.pdf).
60. The Treaty on the Functioning of the European Union. – Режим доступа : [//www.europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm](http://www.europa.eu/lisbon_treaty/full_text/index_en.htm)